

ITALY

ITALY

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИНИНГ МАЪМУРИЙ- ЮРИСДИКЦИОН ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: ЗАМОНАВИЙ МУАММОЛАР ВА ЕЧИМЛАР

Ғаниев Элёр Ғаниевич

Сирдарё вилояти адлия бошқармаси ҳуқуқни қўллаш амалиётини ўрганиш
ва методик таъминлаш шўбаси бош маслаҳатчиси шунингдек
Ўзбекистон республикаси иив академияси илмий тадқиқотчиси
<https://doi.org/10.5281/zenodo.21155298>

Ўзбекистон Республикасида ҳуқуқий давлат ва кучли фуқаролик жамиятини барпо этиш жараёнида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимини такомиллаштириш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Бу борада ички ишлар органларининг таянч бўғини сифатида фаолият юритувчи профилактика инспекторлари зиммасига жамоат тартибини сақлаш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уларнинг сабаб ва шарт-шароитларини бартараф этиш ҳамда маъмурий жавобгарликнинг муқаррарлигини таъминлаш вазифалари юклатилган. Шу жиҳатдан профилактика инспекторларининг маъмурий-юрисдикцион фаолиятининг ҳуқуқий ва ташкилий асосларини такомиллаштириш нафақат ҳуқуқни қўллаш амалиёти, балки ҳуқуқшунослик назарияси учун ҳам долзарб илмий масалалардан бири ҳисобланади.

Профилактика инспекторларининг маъмурий-юрисдикцион фаолияти ҳуқуқий табиатига кўра давлатнинг маъмурий мажбурлов чораларини амалга ошириш билан бир вақтнинг ўзида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишга қаратилган профилактик механизм вазифасини ҳам бажаради. Шунинг учун мазкур фаолиятни фақат маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги ишларни юритиш билан чекланган процессуал институт сифатида эмас, балки ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг комплекс ҳуқуқий механизми сифатида баҳолаш мақсадга мувофиқ.

Миллий ҳуқуқшунос олимлар мазкур йўналиш назарий асосларини турлича талқин қилганлар. Жумладан, А.С.Турсунов профилактика инспекторларининг маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни юритиш фаолиятини ҳуқуқий ва ташкилий механизмларнинг ўзаро уйғунлашган тизими сифатида баҳолайди ҳамда мазкур фаолиятнинг асосий мақсади ҳуқуқбузарликларни ўз вақтида аниқлаш, процессуал жиҳатдан расмийлаштириш ва уларнинг келиб чиқиш сабабларини бартараф этишдан иборатлигини таъкидлайди [1].

Б.А.Матлюбов профилактика хизмати фаолиятининг самарадорлигини ҳуқуқий тартибга солиш, бошқарув, моддий-техника таъминоти ва идоралараро ҳамкорлик билан боғлайди ҳамда профилактика инспекторининг маъмурий фаолиятини давлат бошқарувининг ажралмас қисми сифатида баҳолайди [2]. М.З.Зиёдуллаев эса профилактика инспекторининг ҳуқуқий мақомини маҳаллада ҳуқуқий тартиботни таъминлашнинг асосий институти сифатида баҳолаб, унинг фаолиятида профилактик ва юрисдикцион вазифаларнинг уйғунлигига алоҳида эътибор қаратади [3].

Мазкур илмий қарашларни қиёсий таҳлил қилиш шунини кўрсатадики, барча олимлар профилактика инспекторларининг ҳуқуқий мақомини ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимининг муҳим таркибий элементи сифатида баҳолаб, унинг ҳуқуқий, ташкилий ва функционал жиҳатларини илмий асослаб берганлар. Шу билан бирга, бу илмий ёндашувлар профилактика инспекторларининг маъмурий-юрисдикцион ваколатларини замонавий ислохотлар, рақамлаштириш жараёнлари ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти нуқтаи назаридан янада чуқурроқ тадқиқ этиш учун мустаҳкам назарий асос бўлиб хизмат қилади.

Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги Қонуни ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг асосий мақсади сифатида ҳуқуқбузарликларнинг сабаблари ва уларга имкон яратаётган шарт-шароитларни аниқлаш ҳамда бартараф этишни белгилайди. Шу нуқтаи назардан профилактика инспекторининг ҳар қандай маъмурий-юрисдикцион ҳаракати ҳуқуқбузарлик содир этилганидан кейин жазо қўллаш билан чекланиб қолмасдан, келгусида шу турдаги ҳуқуқбузарликларнинг такрорланишини олдини олишга хизмат қилиши лозим. Амалиётда эса профилактика инспекторлари фаолияти кўп ҳолларда расмий процессуал ҳаракатлар ва статистик кўрсаткичларни бажаришга йўналтирилаётгани профилактик таъсир самарадорлигини пасайтирмақда.

Хорижий давлатлар тажрибасида ҳам полициянинг маъмурий ваколатлари профилактика вазифалари билан чамбарчас боғланган. Масалан, АҚШ ҳуқуқшуноси **Herman Goldstein** томонидан ишлаб чиқилган *Problem-Oriented Policing* концепцияси полиция фаолияти ҳуқуқбузарлик содир этилгандан кейин реакция билдириш эмас, балки уни келтириб чиқарувчи омилларни аниқлаш ва бартараф этишга қаратилган бўлиши лозимлигини илмий жиҳатдан асослайди [4]. Шунингдек, **David H. Bayley**

полиция фаолияти самарадорлиги ҳуқуқбузарликлар сони билан эмас, балки аҳолининг давлат органларига бўлган ишончи, жамоат хавфсизлиги даражаси ва профилактик чораларнинг натижадорлиги билан баҳоланиши лозимлигини қайд этади [5]. Мазкур ёндашувлар профилактика инспекторларининг маъмурий-юрисдикцион фаолиятини такомиллаштиришда муҳим назарий асос бўлиб хизмат қилиши мумкин.

Муаллифнинг фикрича, профилактика инспекторининг маъмурий-юрисдикцион фаолиятини қонунчиликда фақат маъмурий иш юритиш ваколоти сифатида эмас, балки ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва ҳуқуқий тартиботни мустаҳкамлашга қаратилган комплекс ҳуқуқий институт сифатида ифодалаш мақсадга мувофиқ. Бу ёндашув профилактика инспекторларининг ҳуқуқий мақомини янада аниқлаштиришга, уларнинг фаолияти самарадорлигини баҳолаш мезонларини қайта кўриб чиқишга ҳамда профилактик функциянинг амалий аҳамиятини кучайтиришга хизмат қилади.

Шу муносабат билан қуйидаги илмий таклифларни илгари суриш мумкин:

- профилактика инспекторларининг маъмурий-юрисдикцион фаолияти тушунчасини қонунчиликда алоҳида ҳуқуқий категория сифатида мустаҳкамлаш;

- маъмурий-юрисдикцион фаолият самарадорлигини баҳолашда ҳуқуқбузарликлар сони эмас, балки профилактик таъсир натижадорлигини асосий мезон сифатида белгилаш;

- ҳуқуқбузарликларнинг сабаблари ва шарт-шароитларини бартараф этишга қаратилган процессуал ҳаракатларнинг ҳуқуқий механизмларини такомиллаштириш;

- профилактика инспекторларининг маъмурий ваколатларини рақамлаштириш ва таҳлилий ахборот тизимлари билан интеграция қилиш орқали қарор қабул қилиш сифатини ошириш;

- профилактика инспекторларининг маҳалла, давлат органлари ва жамоатчилик институтлари билан ҳамкорлигини ҳуқуқий жиҳатдан янада такомиллаштириш.

Хулоса қилиб айтганда, профилактика инспекторларининг маъмурий-юрисдикцион фаолиятини такомиллаштириш ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимининг самарадорлигини оширишнинг муҳим шартларидан бири ҳисобланади. Мазкур соҳада

ITALY

SCIENCE AND INNOVATION IN THE EDUCATION SYSTEM

International scientific-online conference

ITALY

хуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш, профилактик функцияни кучайтириш ва замонавий бошқарув механизмларини жорий этиш нафақат маъмурий жавобгарликнинг муқаррарлигини таъминлашга, балки хуқуқий давлат ва хавфсиз жамиятни шакллантиришга ҳам хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

- 1.Турсунов А.С., Фазилов И.Ю., Хужакулов С.Б. Профилактика инспекторларининг маъмурий хуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни юритиш фаолияти. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2018.
- 2.Матлюбов Б.А., Мухамедов Ў.Х., Турсунов А.С. ва бошқ. Ички ишлар органларининг профилактик фаолиятини бошқариш. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2018.
- 3.Зиёдуллаев М.З., Мухторов Ж.С., Эгамбердиев Б.И. ва бошқ. Ички ишлар органлари фаолияти. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2018.
- 4.Herman Goldstein. Problem-Oriented Policing. National Institute of Justice, 1990.
- 5.David H. Bayley. Changing the Guard: Developing Democratic Police Abroad. Oxford University Press, 2006.

